

Norge etter oljen: Norske myndigheter er opptatt av å øke konkurransevnen og produktiviteten.

Men ifølge innovasjonsøkonom Mariana Mazzucato er det noen alvorlige spørsmål knyttet til denne strategien – og minner om:

Lær av andres feil.

ANALYSE
MARIANA MAZZUCATO
Professor i innovasjonsøkonomi

Skjel til utlandet. I fjor la den danske produktivitetskommissjonen frem sin endelige rapport som anbefalte deregulering og privatisering over hele linjen for å få fart på Danmarks trege produktivitetsvekst. Tilsynelatende inspirert av dette, presenterte den norske regjeringens tilsvarende kommisjon, Produktivitetskommissjonen, i februar sine første anbefalinger.

Den progressive tenketanken Manifests årskonferanse hadde i år tittelen «Folkets produktivitetskommissjon». Ifølge arrangørene var hensikten å understreke viktigheten av løsninger initiert nedenfra, anført av de ansatte, for å øke produktiviteten, i motsetning til myndighetenes teknokratiske tilnærming ovenfra-og-ned.

Flytoget (tar deg til Oslo sentrum på 20 minutter, hvert tiende minutt, for 180 kroner én vei) er utrolig veldrevet og rimelig (sammenlignet med den ekstremt dyre Heathrow Express i London, som koster 21 pund, 250 kroner, én vei). Det norske flytoget er et offentlig eid selskap med svært fornøyde passasjerer, som til og med går med overskudd (i alle fall så lenge investeringene i infrastruktur dekkes av et annet budsjett). Likevel ønsker Norges borgerlige regjering å selge selskapet, trolig til utenlandske investorer, og argumenterer med at staten eier for mye, og at et «mangfold i eierskap» er bra for økonomien.

Her bør alarmklokkene ringe: Det vil være lurt av myndighetene først å undersøke resultatene av privatiseringen av offentlig transport verden over, som ofte lider under manglende langsiktige investeringer (som jernbanen i Storbritannia!). I Norges tilfelle kan staten slippe litt mer av siden den ikke trenger pengene, siden den sitter på verdens største statseide fond.

Den konservative regjeringens faste tro på privatisering av offentlige selskaper som Flytoget, indikerer et misforstått syn på den offentlige sektors rolle i økonomien – at den bør begrenses til å rette opp defekte markeder. Denne oppfatningen kan skade Norges evne til å få til en innovasjonsstyrt vekst.

I min siste bok «The Entrepreneurial State: Debunking private vs. public sector myths» utfordrer jeg dette bildet av den passive, regulerende staten versus det dynamiske næringslivet – og bruker historiske eksempler for å vise hvordan noen av de mest risikofylte og modige investe-

Det vil være lurt av myndighetene undersøke resultatene av privatiseringen av offentlig transport verden over, som ofte lider under manglende langsiktige investeringer.

ringene som førte til revolusjoner innen IT, bioteknologi og nanoteknologi, ble satt i gang av institusjoner i den offentlige sektor.

Store muligheter. Det er store muligheter for innovasjonsstyrt vekst i Norge. Inntektene fra de oljerelaterte industriene kan brukes til å finansiere en grønn revolusjon i alle sektorer. Det krever at både den private og den offentlige sektoren yter bedre. Norske bedrifter bruker notorisk lite penger på forskning og utvikling, og overskuddet fra oljefondet brukes ofte på spekulative områder som eiendom. For å øke bedriftenes satsing på å finansiere innovasjon, må myndighetene innse at det har vært målrettede direkte offentlige investeringer som har skapt tidligere teknologiske og økonomiske muligheter som har ført til internett, bioteknologi og dagens fremvoksende grønne teknologi.

Det som trengs, er en nasjonal debatt som leder bort fra statiske spørsmål omkring stat versus marked (og myter om «produktivitet» og konkurranse) mot mer dynamiske spørsmål som hvordan man får i gang investeringsdrevet vekst, med målrettede offentlige investeringer og en privat sektor som i større grad forplikter seg til å ta sin del ... og det før oljen tar slutt.

Fallet i oljeprisen (et fall på 50 prosent siden i fjor sommer) har ført til mindre investering i oljebransjen i Norge. En stor del av norsk industri er avhengig av ordre fra oljesektoren, og mange bedrifter sliter. En av ti arbeidsplasser er direkte eller indirekte relatert til oljeindustrien (totalt 239 000 arbeidsplasser). Og to

Høyhastighetstog Artikkelforfatteren mener statlig eierskap historisk har vist seg å være gunstig for risikofylte investeringer og advarer mot å selge unna veldrevne offentlig eide selskaper som Flytoget, så lenge den norske staten ikke virkelig trenger pengene. I stedet bør staten investere mer, for eksempel i høyhastighetstog. Foto: FLYTOGET. Tegning: PAVEL CONSTANTIN, CAGLECARTOONS.COM

Grønn energi Den norskeide havvindparken Sheringham Shoal består av 88 vindmøller plassert utenfor kysten av Norfolk i England. Norges første vindmøllepark til havs skal dekke strømforbruket til 220 000 britiske husstander. Statkraft og Statoil eier halvparten hver av eierselskapet Scira. Foto: CHPV/SCIRA OFFSHORE ENERGY/NTB SCANPIX

tredjedeler av Norges eksport er relatert til olje- og gassindustrien, noe som både gjør den norske økonomien ekstremt lønnsom og sårbar.

Ikke sats på skatteletter. 2015 kan bli starten på en nedgang i den norske økonomien. Regjeringen vurderer å kutte selskapskatten fra 27 til 20 prosent, i tråd med Scheel-kommisjonen. Siden de kom til makten i 2013 har de også redusert den svært progressive formuesskatten (noe som selvfølgelig strider imot Pikettys anbefaling), samt gjennomført en rekke andre skattecutt.

Det finnes imidlertid ikke noe bevis for at disse skattelettene er det den norske økonomien trenger for å bevege seg bort fra en oljebasert økonomi. Norges historie, samt min egen forskning, viser hvordan staten i stedet bør bruke direkte investeringer i nye industrier og styrke forskningsinstitusjoner.

Spørsmålet på alles lepper er: «Hva vil drive den norske økonomien etter oljen?» – et spørsmål som blir stadig viktigere.

Fallende oljepriser og en truende klimakrise gjør det helt nødvendig for Norge å styre økonomien bort fra oljeavhengighet. Det var en aktiv stat og solide direkte investeringer i innovasjon fra statens siden, i samarbeid med oljeselskapene, som skapte petroleumsindustrien i Norge. Hvis myndighetene fortsetter i troen på at markedet alene kan løse oppgavene som ligger foran dem, så tar de ikke lærdom av suksesshistoriene i fortiden. Norge bør bruke utbyttet fra oljeutvinningen og investere direkte i grønn industri for å få den grønne revolusjonen til å inntreffe. De norske myndighetene kunne helt klart investert mer på områder som offshore vindmøller, høyhastighetstog og ulike måter å fange, lagre og gjenbruke karbon på.

I stedet sier de store politiske partiene i Norge merkelig nok at de heller vil betale for utslippskutt der de er billigere, i mindre utviklede land, i stedet for å investere direkte i grønn energi og grønn industri i Norge. Dette er overraskende siden de skandinaviske landene vanligvis regnes som ganske progressive og realistiske når det gjelder den offentlige sektors avgjørende rolle i å skape

Norske bedrifter bruker notorisk lite penger på forskning og utvikling, og overskuddet fra oljefondet brukes ofte på spekulative områder som eiendom.

inkluderende innovasjonsstyrt vekst. Ikke bare reparere markedene – men skape dem. Denne kampen utkjempes tydeligvis over alt.

Mitt arbeid, og mange av mine kolleger som arbeider med innovasjonsøkonomi, har helt klart påvist at innovasjonen ikke drives frem av nåværende profitt, men av en forestilling om hvor de nye teknologiske og økonomiske mulighetene ligger. Utfordringen for de norske myndighetene er å investere i områder som kan skape slike muligheter. Kun da vil den private sektoren øke sine investeringer og reinvestere inntektene i nye innovasjonsmuligheter for fremtiden.

De fleste skattecuttene (spesielt de som vedrører aksjeutbytte og formue) har liten innvirkning på den typen investeringer, de fører bare til økte forskjeller. Selv om en konservativ regjering neppe vil høre på progressive stemmer, som Piketty eller meg selv, og trolig heller hører på næringslivsledere og konservative krefter, vil de forhåpentligvis høre på Warren Buffet, verdens mest suksessrike investor:

«Jeg har jobbet med investorer i 60 år og har fremdeles til gode å se noen – selv ikke da skatten på kapitalgevinst i 1976–77 lå på 39,9 prosent – skygge bort fra en fornuftig investering på grunn av skatten på den potensielle gevinsten. Folk investerer for å tjene penger, og potensielle skatteutgifter har aldri skremt dem bort. Og til dem som argumenterer med at høyere skattenivåer forhindrer at det skapes nye arbeidsplasser, vil jeg poengtere at det mellom 1980 og 2000 ble skapt nesten 40 millioner nye arbeidsplasser. Dere vet hva som har skjedd siden da: **Skattene har vært lavere, og det er skapt langt færre nye arbeidsplasser.»**

Warren Buffet Verdens mest suksessrike investor. Foto: BILL PUGLIANO, AFP

Hvis myndighetene fortsetter i troen på at markedet alene kan løse oppgavene som ligger foran dem, så tar de ikke lærdom av suksesshistoriene i fortiden.

Om artikkelforfatteren: Mariana Mazzucato er professor i innovasjonsøkonomi ved Science Policy Research Unit (SPRU) ved University of Sussex. Hennes arbeid dreier seg om innovasjonsøkonomi, finans og økonomisk vekst og statens rolle i moderne kapitalisme. Hun har fungert som rådgiver for myndigheter verden over på innovasjonsdrevet vekst, og er medlem av EU-kommisjonens ekspertgruppe for samme område. Hennes siste bok er «The Entrepreneurial State: debunking private vs. public sector myths». I begynnelsen av mars foreleste Mazzucato under tankesemien Manifest senter for samfunnsanalyser årskonferanse i Oslo. I mai i fjor gjestet hun Energiforskningskonferansen «Norge etter oljen» og holdt samtidig foredrag for Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi).

Publisert på bloggen marianamazucato.com 6. mars 2015.